

Raqamli shaklda bilimlarni baholash - o'quvchilarning bilim darajasini tezkor, xolis va avtomatlashtirilgan tarzda aniqlash imkonini beruvchi texnologiyalar. Ushbu usul an'anaviy baholash usullariga nisbatan ko'plab afzalliklarga ega bo'lib, ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi [6].

Xulosa. Kelgusidagi tadqiqotlarda raqamli o'quv-metodik ta'minotning o'ziga xos xususiyatlarini chuqurroq o'rganish, yangi texnologiyalarning

ta'limdagi samaradorligini baholash, shuningdek, ularning didaktik imkoniyatlarini kengaytirish ustida ishlash tavsiya etiladi.

Zamonaviy raqamli o'quv-metodik ta'minot ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ushbu maqolada ko'rsatilgan tarkibiy qismlar samaradorlikni oshirish uchun zarur elementlar sifatida ko'rib chiqiladi. Kelgusida bu yo'nalishda yanada chuqurroq tadqiqotlar olib borish lozim.

Adabiyotlar

1. Mirzaxmedov X. Elektron ta'lim muhitida o'quv-metodik ta'minotlarni yaratish va ulardan foydalanish. Ta'lim innovatsiyalari jurnali, 12(2), 34-40-b. 2018.
2. Karimova G. Ta'limda multimedia texnologiyalaridan foydalanib, o'quv-metodik ta'minotlarni shakllantirish. Pedagogika va innovatsiya tadqiqotlari, 5(4), 45-51-b. 2020.
3. Toshpo'latova N. O'zbek tilida o'quv-metodik qo'llanmalar yaratish va ularning ta'limdagi o'rnini tahlil qilish. Milliy ta'lim jurnali, 9(3), 22-30-b. 2017.
4. Biggs J. Enhancing teaching through constructive alignment. Higher Education, 32(3), -P. 347-364. 1996.
5. Norman D.A. Things That Make Us Smart: Defending Human Attributes in the Age of the Machine. Reading, MA: Addison-Wesley. 1993.
6. Vesisenaho M., Dillon P. Information and communication technology education in developing countries: Teacher training in context. International Journal of Education and Development using Information and Communication Technology, 9(2), -P. 48-64. 2013.

REZYUME. Ushbu maqolada zamonaviy raqamli o'quv-metodik ta'minotning tarkibi, uning asosiy komponentlari va ulardan foydalanishning afzalliklari tahlil qilingan. Tadqiqotda raqamli resurslar orqali ta'lim sifati oshirish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируется состав современного цифрового учебно-методического обеспечения, его основные компоненты и преимущества их использования. В исследовании рассмотрены возможности повышения качества образования посредством цифровых ресурсов.

SUMMARY. This article analyzes the composition of modern digital educational and methodological support, its main components and the advantages of their use. The study considered the possibilities of improving the quality of education through digital resources.

AKMEOLOGIALIQ QATNAS TIYKARINDA BOLAJAQ OQITIVSHILARDIN FUNKSIONALLIQ KOMPETENCIYASIN RAWAJLANDIRIW

B.Kunnazarova – *tayanish doktorant*

Ajiniyaz atindagi Nokis mamleketlik pedagogikalıq instituti

Tayanch so'zlar: texnologiya, ta'lim, tarbiya, intellekt, kompetentsiya, metod.

Ключевые слова: технология, образование, воспитание, интеллект, компетенция, метод.

Key words: technology, education, upbringing, intelligence, competence, method.

Kirisiw. Bolajaq oqıtwshılardıń funkcionallıq kompetenciyasın rawajlandırıw pedagog kadrlardı tayarlawdıń áhmiyetli bólegi bolıp, ulıwma tálim sapası oǵan baylanıshlı. Búgingi jedel ózgerisler hám jańa qáwip-qáterlerge tolıp atırǵan bilimlendiriw procesinde bolajaq pedagoglardıń tek teoriyalıq bilimlerde emes, al olardı ámeliyatta nátiyjeli qollay alıw qábiletine de ayrıqsha itibar qaratılmaqta. Shaxs imkaniyatların maksimal dárejede júzege shıǵarıwǵa baǵdarlangan akmeologialıq qatnas usı kompetenciyalardı rawajlandırıwdıń nátiyjeli usıl hám strategiyaların beredi.

Dinamikalıq ózgerip atırǵan bilimlendiriw dúnyası, joqarı dárejedege ilimiy-texnikalıq rawajlanıw hám sociallıq ózgerisler sharayatında bolajaq oqıtwshılardı tayarlaw zamanagóy talaplarǵa juwap beretuǵın jańasha qatnastı talap etpekte. Bunday kózqaraslardan biri akmeologialıq, jeke hám kásiplik ósiwde úylesimli birlestiriw arqalı professionallıqtı rawajlandırıwǵa qaratılǵan. Bul - bolajaq pedagoglardıń funkcionallıq kompetenciyasın qalıplestiriwde tiykarǵı qural.

1. Bolajaq oqıtwshılardıń funkcionallıq kompetenciyası túsinigi. Funkcionallıq kompetenciya, bul – kásiplik xızmet wazıypaların orınlawǵa tiyisli bilim, kónlikpe, jeke pazıyetler hám qábiletler jıyındısı. Pedagogikalıq kásiplik kontekstte ol tek ǵana bilimlerde jetkerip beriw qábileti emes, al oqıtwshılardıń intellektuallıq, sociallıq hám emocional rawajlanıwı ushın sharayatlar jaratıw qábiletin de óz ishine aladı. Bul bilimlendiriw procesin shólkemlestiriw, oqıtwshılardıń hár qıylı kategoriyaları menen islesiw, zamanagóy pedagogikalıq texnologiyalardan nátiyjeli paydalanıw, sonday-aq, ózin-ózi jetilistiriw hám jeke ósiw qábiletlerin óz ishine aladı.

Solay etip, oqıtwshılardıń funkcionallıq kompetenciyası kóp qırılı bolıp, ózine tán kásiplik kónlikpelerdi (máselem, oqıtwdıń innovaciyalıq usılların qollanıw kónlikpesi), sonday-aq, abstrakt táreplerdi (máselem, jeke jetiklik hám kásiplik ósiwge tayarlıq) óz ishine aladı.

2. Funkcionallıq kompetenciyanı rawajlandırıw tiykarı sıpatında akmeologialıq qatnas.

Akmeologiya – kásiplik iskerlik hám shaxs rawajlanıwında joqarı nátiyjelerge erisiw jolların úyreniwshi pán. Akmeologiyalıq kontekstte bolajaq oqıtıwshılardıń funkcionál kompetenciyasın rawajlandırıw shaxs ózin-ózi júzege shıǵarıw hám ózin-ózi jetilistiriw prizması arqalı kórip shıǵıladı.

Akmeologiyalıq qatnas tómendegi principlerge tiykarlanadı: [1:37].

Kámalǵa erisiw. Akmeologiya joqarı standartlarǵa, professionallıq hám jeke únleslik sheklerine erisiwge qaratadı. Jetik pedagoglardı tayarlawda bul olarda bilim, kónlikpe hám kásiplik pazyletlerin turaqlı rawajlandırıwǵa umtılwıdı qalıplestiriwı anlatadı.

Kásiplik ósiwdiń dinamikalıǵı. Pedagogikalıq iskerlik – juwmaqıanǵan basqıshqa iye bolmaǵan turaqlı process. Akmeologiyalıq qatnas turaqlı kásiplik hám jeke rawajlanıw, jańa qáwip-qáterlerdi jeńip ótiw hám ózgerislerge beyimlesiw zárúrliǵın atap ótedi.

Qatnastıń kompleksiligi. Akmeologiya shaxsqa barlıq táreplerin rawajlandırıw – intellektual, emocional, etikalıq hám kásiplik – kásiptegi joqarı jetiskenliklerge alıp keletuǵın bir pútin bilimlendiriw sıpatında qaraydı.

Teoriyalıq bilim hám ámeliy kónlikpeler integraciyası. Pedagog teoriyalıq bilimlerde real ámeliyat penen integraciyalay alıwı, oqıwshılardıń talapları hám bilim beriw procesiniń hár qıylılıǵın esapqa alıwı, jańa metod hám texnologiyalardı engiziwge tayar bolıwı kerek.

3. Bolajaq oqıtıwshılardıń funkcionál kompetenciyasınıń tiykarǵı komponentleri.

Bolajaq oqıtıwshılardıń funkcionál kompetenciyasın tabıslı qalıplestiriw ushın tómendegi komponentlerde esapqa alıw zárúr, olardıń hár biri kásiplik tayarlıqtıń túrli basqıshlarında itibar qaratıwı talap etedi [2:83].

Kásiplik-teoriyalıq tayarlıq. Bul oqıtıwshınıń kelesi jumısınıń tiykarı bolıp esaplanadı. Ol pedagogikalıq teoriya, oqıtıw metodıkası, didaktikalıq principler hám psixologiyalıq biliwı óz ishine aladı. Bul jaǵdayda akmeologiyalıq qatnas studentlerde tek ǵana mexanikalıq túrde eslep qalıwǵa emes, al bilimlerde tereń túsiniw hám ózlestiriwge ruxlandıradı.

Kásiplik kónlikpe hám kónlikpeler. Olarǵa iye bolǵan bilimlerin ámeliyatta qollanıw, oqıtıwdıń túrli formaları hám usıllarınan paydalanıw, oqıwshılar, kásiplerler, ata-analar menen nátiyjeli birge islesiw qábileti kiredi. Bunday kónlikpelerdiń rawajlanıwı pedagogikalıq ámeliyatta, joybarlaw hám izertlew jumısında belsene qatnasıw arqalı támiyinlenedi.

Jeke qásiyetleri. Bul ózin-ózi tártipke salıw, empatiya, emocional turaqlılıq, jetilisenlikke umtılwı hám professionallıqqa uqıplılıq. Akmeologiyalıq qatnas bolajaq oqıtıwshıda ózin-ózi shólkemlestiriw, juwapkershilik, ózin-ózi tallaw hám refleksiya qábileti sıyaqlı pazyletlerde qalıplestiriwdiń áhmiyetine itibar qaratadı.

Innovaciyalıq hám kreativlik. Bolajaq oqıtıwshı innovaciyalıq metod hám texnologiyalardı

qollanıwǵa, bilim beriw procesine sanlı qurallardı engiziwge, oqıw jumıslarınıń jańa túrlerin jaratıwǵa tayar bolıwı kerek. Akmeologiyalıq qatnasta pedagogikalıq wazıypalardı sheshiwge dóretiwshilik penen qatnas jasaw áhmiyetli.

4. Funkcionál kompetenciyanı rawajlandırıwǵa járdemlesetuǵın metod hám texnologiyalar [3:62].

Bolajaq oqıtıwshılardı tayarlawda akmeologiyalıq qatnastı nátiyjeli ámelge asırıw ushın funkcionál kompetenciyanı rawajlandırıwǵa járdem beretuǵın hár qıylı metodika hám qurallardan paydalanıladı.

Pedagogikalıq jaǵdaylardı modellestiriw hám talqılaw. Talabalar real hám gipotetiyalıq pedagogikalıq jaǵdaylardı talqılawǵa tartılıwı múmkin, bul olarda belgisizlik sharayatında qarar qabıl etiw qábiletin, óz háreketlerin jaǵdayǵa qarap beyimlestire alıw qábiletin rawajlandırıwǵa járdem beredi. Bul nátiyjeli pedagogikalıq ámeliyat ushın zárúr bolǵan sın pikirlew hám ózgermelilikti rawajlandırıwǵa xızmet etedi.

Refleksiv ámeliyat. Akmeologiyalıq qatnas refleksiya – óz tájiriyesin túsiniw hám talqılaw procesinen aktiv paydalanıwı názerde tutadı. Refleksiya arqalı studentler óz is-háreketlerin analiz etiwge, jaqsılanıw jolların izlewge úyretiledi, sol arqalı olardıń kásiplik jetikligi hám kompetenciyası artadı.

Joybarlaw hám izertlew jumısı. Joybarlaw jumısların, ilimiy izertlewlerde shólkemlestiriw hám pedagogikalıq forumlarda qatnasıw talabalarda kreativlik, komandada islew, quramalı máselelerde sheshiw sıyaqlı kompetenciyalardı rawajlandırıw imkaniyatın beredi, sonday-aq, olardı qararlar qabıl etiwde óz betinshelikke alıp shıǵadı.

Informaciya-kommunikaciya texnologiyaları integraciyası. Keleshektegi oqıtıwshılar tálim procesinde jańa texnologiyalardan paydalanıwı ǵana bilmesten, al oqıtıw nátiyjeliligini arttırıw ushın olardı engize alıwı da áhmiyetli. Onlayn resurslar, sanlı platformalar hám multimedialıq qurallardan paydalanıw oqıtıwshılardıǵa jáne de jedel, interaktiv tálim ortalıǵın jaratıw imkaniyatın beredi.

5. Akmeologiyalıq qatnastıń oqıtıwshılardıń kásiplik hám jeke ósiwine tásiiri [4:33].

Akmeologiyalıq qatnas funkcionál kompetenciyanı qalıplestiriw procesinde tiykarǵı rol oynaydı, sebebi ol tek kásiptiń texnikalıq táreplerin úyretiw menen sheklenbeydi. Ol bolajaq oqıtıwshılar shaxsınıń barlıq táreplerin rawajlandırıwǵa baǵdarlama beredi, olarǵa tek ǵana jaqsı qánigeler emes, al jetilisiwge umtılwshı, joqarı kásiplik sheklerge erise alatuǵın hám óz jeke potencialın júzege shıǵara alatuǵın insanlar bolıwına járdem beredi.

Akmeologiyalıq tálim bolajaq pedagoglardı kásiplik avtonomiya, juwapkershilik hám jeke belsendilikke baǵdarlaydı. Bunday qatnas studentlerde tek ǵana bilim hám kónlikpeler emes, al ishki motivaciya, emocional jetiklik, ózin-ózi turaqlı jetilistiriwge tayarlıq hám belgisizlik hám bilimlendiriw standartlarınıń ózgeriw sharayatında

nátiyjeli isley alıw qábiletin qalıplestiriwge xızmet etedi.

Juwmag. Bolajaq oqıtıwshılardı tayarlawda akmeologiyalıq qatnas olardıń funkcionallıq kompetenciya rawajlandırıw ushın qúdiretli qural bolıp esaplanadı, sebebi ol pedagoglardıń jeke hám kásiplik ósiwine, olardıń jetiliskeńlikke hám innovaciyaıqqa umtılıwına itibar qaratadı. Refleksiya, joybarlaw jumısı hám jańa bilimlendiriw texnologiyaların integraciyaıaw sıyaqlı túrli metod

hám texnologiyalardan paydalanıw arqalı studentler tek ǵana bilim hám kónlikpelerge iye bolmay, al zamanagóy mektepte tabısı islew ushın zárúr bolǵan shaxslıq pazıyetlerdi de rawajlandıradı.

Akmeologiyalıq qatnastı oqıtıwshılar tayarlaw sistemasına integraciyaıaw bilimlendiriw hám sociallıq wazıypalardı sheshiwge tayar bolǵan joqarı mamanlıqtaǵı pedagoglardı qalıplestiriwge xızmet etedi hám ulıwma bilimlendiriwdiń sapasın sezilerli dárejede arttıradı.

Ádebiyatlar

1. Абдуллина М.М., Мухаметшина Р.Р. Педагогическая акмеология: теория и практика. – Казань: Издательство Казанского университета, 2010.

2. Гончарова В.В. Акмеология: теория и практика формирования педагогического мастерства. – Москва: «ВЛАДОС», 2015.

3. Татенко Ю.П. Теория и методика акмеологии: учебное пособие. – Санкт-Петербург: «Речь», 2012.

4. Шадрикова Н.В. Акмеология в педагогическом процессе. – Москва: «Педагогика», 2014.

REZYUME. Mazkur maqolada muvaffaqiyatli pedagogik faoliyat uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va shaxsiy fazilatlarni o'z ichiga olgan funksional kompetentlik tushunchasi tahlil qilinadi. Xususan zamonaviy ta'lim muhiti sharoitida o'qituvchining samarali faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalarni, balki shaxsiy fazilatlarni ham shakllantirishda akmeologik yondashuvning ahamiyati alohida ta'kidlanadi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируется понятие функциональной компетентности, включающее в себя знания, умения и личностные качества, необходимые для успешной педагогической деятельности. В частности, подчеркивается важность акмеологического подхода в формировании не только профессиональных знаний и умений, но и личностных качеств, необходимых для эффективной деятельности учителя в условиях современной образовательной среды.

SUMMARY. This article analyzes the concept of functional competence, which includes knowledge, skills, and personal qualities necessary for successful pedagogical activity. In particular, the importance of the acmeological approach in shaping not only professional knowledge and skills, but also personal qualities necessary for the effective functioning of a teacher in the context of the modern educational environment is emphasized.

ART-PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR VOSITASIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI ESTETIK TARBİYALASH

G.T.Kuttibekova – dotsent

A.Qodiriy nomidagi Jizzax davlat pedagogika universiteti

Tayanch so'zlar: sa'nat, go'zallik mehnat, estetik did, kasb-hunar, ota-onaga hurmat, estetik tarbiya, ta'lim, estetik dunyoqarashi, estetik ongi, estetik didi.

Ключевые слова: искусство, прекрасный труд, эстетический вкус, профессия, уважение к родителей, эстетическое воспитание, образование, эстетическое мировоззрение, эстетическое сознание.

Key words: art, beauty, upbringing, aesthetic manner(style), profession and mastery, knowledge, aesthetic care, aesthetic education, aesthetic word outlook, aesthetic amazement.

Kirish. O'zbekiston respublikasida estetik tarbiya muammolariga avvaldan katta e'tibor berib kelinmoqda va u yosh avlodning tarbiyasi komil insonni har tomonlama yetuk qilib tarbiyalashga qaratilgan.

Ayniqsa, art-pedagogik va art-terapevtik texnologiyalardan foydalanishga alohida ahamiyat berilib, Rossiya art-terapiya assotsiatsiyasi tomonidan ta'lim oluvchilarning psixoemotsional holatiga terapevtik va korreksion ta'sirni hisobga olgan holda musiqiy terapiya, vokaloterapiya, izoterapiya, biblioterapiya, imagoterapiya usullaridan kompleks foydalanishga e'tibor qaratilmoqda.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini estetik tarbiyalashda badiiy ijodning musiqa va tasviriy san'at turlarining pedagogik imkoniyatlarini aniqlashtirish, musiqiy pedagogika va psixologiya vositasida ta'lim oluvchilarning estetik tafakkurini rivojlantirishga doir bir qator ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Ayniqsa,

boshlang'ich sinf o'quvchilarini badiiy matnlar bilan ishlashga o'rgatish orqali ularning estetik ongi va dunyoqarashini tarkib toptirish, art-pedagogika vositasida bolalarning estetik sifatlarini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, badiiy ijod namunalari, o'quvchilarning ijodkorlik asarlari asosida estetik tarbiya jarayonlariga germentevtik yondashuvni tatbiq etishning pedagogik tizimini takomillashtirish alohida dolzarblik kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili. Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) mamlakatlari olimlaridan A.Kopitin, V.Anisimov, A.Aytbaeva, J.Shaygozova, M.Sultanova, Ye.Medvedeva, I.Levchenko, L.Komissarova, T.Dobrovolskaya, A.Kuznesova, O.Korjenko, Ye.Zargaryanlar tomonidan san'atning shaxs intellektual rivojiga ta'siri, art-pedagogika vositasida o'quvchilarni axloqiy-estetik tarbiyalashning tashkiliy shart-sharoitlari tadqiq etilgan.